

PM - Smitingen Detaljplan Artskydd

Stefan Grundström, granskat av Johanna Kühne

Bakgrund

Länsstyrelsen Västernorrland har i ett yttrande 9 oktober (dnr 6520-2025) skrivit att det krävs dispens från artskyddsförbudet för samtliga orkidéarter inom områdena med höga naturvärden (klass 2-områden) som är belägna inom det delområde som är betecknat med Rc i planförslaget.

De arter som förtecknade i bilaga 2 till artskyddsförordningen härrör från den svenska fridlysningen till skillnad från arterna i bilaga 1 som bygger på EU-rätten. Samtliga vildväxande orkidéarter i Sverige är fridlysta enligt artskyddsförordningens § 8 med hänvisning till bilaga 2. Före artskyddsförordningens tillkomst gjordes en generell fridlysning av alla orkidé-arter även om bara en del av alla arter var hotade på grund av problem med uppgrävning och handel. Det bedömdes då att det fanns svårigheter för allmänheten att skilja på olika orkidé-arter vilket innebar en generell fridlysning trots att vissa av arterna är allmänt förekommande. Enligt 8§ är det förbjudet att:

1. plocka, gräva upp eller på annat sätt ta bort eller skada exemplar av växterna, och
2. ta bort eller skada frön eller andra delar.

Underlag

De underlag för bedömningarna som använts är:

Tyréns 2023, NVI Smitingens camping

Tyréns 2024, Fördjupad kärllväxt- och svampinventering vid Smitingen

Tyréns 2025, Artlista Smitingen

Tyréns 2025, Artskyddsutredning Smitingen

Artportalen, <https://www.artportalen.se/>

Artskyddsförordningen, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/artskyddsforordning-2007845_sfs-2007-845/

Artfakta, <https://artfakta.se/>

Rödlistan 2020, <https://www.slu.se/artdatabanken/rodlistade-arter/>

Mascher 1990, Ångermanlands Flora

Johnson, S. 2014, Retention Forestry as a Conservation Measure for Boreal Forest Ground Vegetation

Härnösands kommun 2023, Beslut om planbesked för Gånsvik 1:28

Huttopia 2023, Camping Huttopia – Master Plan Scenario

Påträffade orkidéarter

Fläcknycklar

Inom det avgränsade området finns tre växtplatser för fläcknycklar med sammanlagt cirka 20 plantor. Fläcknycklar är en av våra vanligaste orkidéer och är spridd över hela landet. Inom arten finns de tydliga underarterna Jungfru Marie nycklar och skogsnycklar. Fläcknycklar är inte krävande på sina växtplatser och påträffas allmänt på myrmark, sumpskog, stränder, fuktiga rishedar och i vägkanter. Fläcknycklar är av Artdatabanken bedömd som livskraftig (LC) och samtliga värden som bedömningen baseras på är inom kategorin livskraftig. I Västernorrland är den allmän med cirka 50 rapporterade växtlokaler i Artportalen spridda över Härnösands kommun (2005-2025). Mörkertalet är dock stort och antalet lokaler i kommunen räknas sannolikt i tiotusental.

Swecos bedömning är att förbudsbestämmelserna i artskyddet inte utlöses på grund av risk för skada på enskilda plantor av fläcknycklar. Påverkan på enskilda plantor försvårar inte upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Bedömningen baseras på artens allmänna förekomst oavsett hur den lokala nivån avgränsas. Swecos erfarenhet från ett flertal exploateringsärenden som prövats av länsstyrelser eller av mark- och miljödomstolen är att denna bedömning är vedertagen.

För att minska på risken för påverkan på enskilda plantor av fläcknycklar rekommenderas en försiktighetsåtgärd. Det är att i möjligaste mån bibehålla markfuktigheten i det stråk nedanför parkeringen, inom Rc-områdets nedre del, där det finns några förekomster av fläcknycklar. Markfuktigheten är här till stor del beroende av dräneringen från befintlig väg och parkeringsyta.

Spindelblomster

Inom det avgränsade området finns cirka tio växtplatser för arten. Spindelblomster är också en av våra vanligaste orkidéer och är spridd över hela landet. Spindelblomster är inte krävande på sina växtplatser och påträffas mindre allmänt i frisk till fuktig skogsmark och då även i brukad skog. Arten är av ArtDatabanken bedömd som livskraftig (LC) och samtliga värden som bedömningen baseras på är inom kategorin livskraftig. I Västernorrland är den allmän med cirka 50 rapporterade förekomster i Artportalen spridda över Härnösands kommun (2005-2025). Mörkertalet är dock stort och antalet lokaler i kommunen räknas sannolikt i tusental.

Swecos bedömning är att förbudsbestämmelserna i artskyddet inte utlöses på grund av risk för skada på enskilda plantor av spindelblomster. Påverkan på enskilda plantor försvårar inte upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Bedömningen baseras på artens allmänna förekomst oavsett hur den lokala nivån avgränsas. Swecos erfarenhet från ett flertal exploateringsärenden som prövats av länsstyrelser eller av mark- och miljödomstolen är att denna bedömning är vedertagen.

För att minska på risken för påverkan på enskilda plantor av spindelblomster rekommenderas en försiktighetsåtgärd. Det är att i möjligaste mån bibehålla markfuktigheten i det stråk nedanför parkeringen, inom Rc-områdets nedre del, där det finns några förekomster av spindelblomster. Markfuktigheten är här till stor del beroende av dräneringen från befintlig väg och parkeringsyta.

Nattviol

När det gäller förekomsten av grönvit nattviol är Swecos bedömning att uppgiften är tveklaktig och att det troligen rör sig om arten nattviol. Det finns inga av experter verifierade fynd av arten i Västernorrlands län. Kvalitetssäkring av observerade fynd av som rapporterats in i Artportalen

innebär att en av Artdatabanken utvald expert granskar (verifierar) fynden. Grönvit nattviol har en sydlig utbredning i Sverige med närmast kända förekomst i södra Gävleborgs län.

Inom det avgränsade området finns en rapporterad växtplats för nattviol (*Platanthera* spp.) Nattviol är mindre allmän med cirka 30 kända växtplatser under den senaste 20 årsperioden väl spritt i Härnösands kommun. Arten är inte krävande på sina växtplatser och växer ofta i brukad skog och i vägområden. Nattviol är av Artdatabanken bedömd som livskraftig (LC) och samtliga värden som bedömningen baseras på är inom kategorin livskraftig. Mörkertalet är dock stort och antalet lokaler i kommunen räknas sannolikt i tusental.

Swecos bedömning är att förbudsbestämmelserna i artskyddet inte utlöses på grund av risk för skada på enskilda plantor av nattviol. Påverkan på enskilda plantor försvårar inte upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Bedömningen baseras på artens allmänna förekomst oavsett hur den lokala nivån avgränsas. Swecos erfarenhet från ett flertal exploateringsärenden som prövats av länsstyrelser eller av mark- och miljödomstolen är att denna bedömning är vedertagen.

Knärot

Inom det berörda området finns ett flertal delområden med förekomst av knärot. Det sammanlagda antalet plantor är enligt det som rapporterats till Artportalen 350-400 plantor Dessa växtplatser har rapporterats in både av Tyréns vid framtagandet av artskyddsutredningen samt av privatpersoner. Knärot växer främst i mossrika barrskogar, äldre än 120 år, med trädkontinuitet på (torr)-frisk-fuktig mark. Det anses dock att arten behöver tillgång till störningar där det uppstår fläckar med blottad mark/mineraljord för att förnygra sig. Arten missgynnas av skogsbruk och försvinner när de grunt växande jordstammarna exponeras för solljus som torkar ut marken. Arten är i den svenska rödlistebedömningen 2020 sårbar (VU) baserat på att arten minskar, uppskattningsvis 40 (25–50) % under de senaste 60 åren. Antalet reproduktiva individer, utbredningsområdets storlek och förekomstarean överstiger dock gränsvärdena för rödlistning.

Även om det finns över 100 kända växtplatser för knärot i Härnösands kommun från de senaste 20 åren är arten ändå att betrakta som mindre allmän. Anledningen till att så många fler fynd har gjorts av knärot jämfört med övriga, mer allmänna orkidé-arter, är att knärot används som signalart vid skogsinventeringar och tillhör de arter som eftersöks av floraväkteriet. I Natura 2000- området och naturreservatet som ligger i anslutning till planområdet finns många växtplatser för knärot. Troligen beror det på att det finns en god trädkontinuitet, lämplig störning i form av många besökande och att det rör sig många växtkunniga personer i området jämfört med andra liknande skogsområden längs med Härnösandskusten.

Bedömning av artskyddet för knärot

För knärot är Swecos bedömning att plantor riskerar att skadas av föreslagen exploatering och vid eventuell flytt av plantor vilket innebär att en dispens från fridlysningsbestämmelserna behövs, helt enligt länsstyrelsens synpunkter. Påverkan på enskilda plantor av knärot bedöms dock inte försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Bedömningen baseras på artens lokalt allmänna förekomst i närområdet.

För att minska på risken för påverkan på enskilda plantor av knärot rekommenderas samma försiktighetsåtgärd som för fläcknycklar och spindelblomster. Inom stråket nedanför parkeringen med fuktigare mark finns några förekomster av knärot.

Ett förslag på villkor bör utformas i dispensansökan och i kommande bygglov som innebär att knärot-plantor ska detaljinventeras inför ianspråktagandet med användande av en GPS med hög precision (<1 meter). Därefter skapas ett underlag som möjliggör att i möjligaste mån anpassa byggandet av stugor, ledningar och ev. arbetsvägar så att påverkan på plantorna och dess närområde undviks eller minimeras. De plantor som inte kan undvikas ska flyttas till närområdet inom reservatet och status för dessa plantor ska följas upp. Erfarenheter från flytt av knärot på andra platser i Sverige ska användas, se PM Flytta av knärot.